

## O'ZBEK MILLIY XALQ HUNARMANDCHILIGI SAN'ATI DARSLARINI TASHKIL ETISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Namangan davlat pedagogika instituti Aniq fanlar  
kafedrasi katta o'qituvchisi Tursunova Shahzoda Baxromovna  
Namangan davlat pedagogika instituti Texnologik ta'lim  
yo'nalishi talabasi Rustamova Madinabonu

**Annotatsiya:** Texnologik ta'lim yo'nalishi talabalari uchun o'zbek milliy xalq hunarmandchiligi san'ati va tarixini o'rganish, turlari haqida tushunchaga ega bo'lish milliy xalq hunarmandchilik sohalariga yanada yangiliklar kiritib, dunyoga tanitish shu bilan birga avloddan avlodga yetkazib berish muhim vazifamizdir.

**Tayanch so'zlar:** Texnika, jihozlar, texnologik jarayon, taraqqiyot, rivojlanish, hunarmandchilik, mehnat qurollari yordamida buyum yasash, islohot, yangilanish, iqtidor, qobiliyat.

Respublikamiz siyosatida yoshlarni o'qitish va tarbiyalash masalalari alohida o'rin tutadi. Buni "Ta'lim to'g'risida" qonunda, Prezidentimizning ta'lim tizimi, kadrlar tayyorlash va barkamol avlod tarbiyasini tubdan isloh qilish haqidagi nutqlarida hamda asarlarida, shuningdek, o'qitish tizimida yangi pedagogik va axborot texnologiyalarini qo'llash sohasida olib borilayotgan ishlarda ko'rish mumkin. Pedagogika institutlarida talabalarga oliy ma'lumot berish, ularni ilmfan, texnika va texnologiyalarni o'zlashtirishlarini ta'minlashdan iborat bo'libgina qolmay, balki o'quvchilarga - yosh avlodga ushbu bilimlarni berish, ularni tarbiyalash, dunyoqarashida ilmiy, texnikaviy taraqqiyotga intilishni tarbiyalashga o'rgatishdan iboratdir.

Ma'lumki, xalq hunarmandchiligi tanlov fanini o'qitish hozirgi zamon talabi bilan rivojlanishi va jadallashishi katta ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda mutaxassis kadrlar tayyorlash, ta'lim berish tizimi hayotimizda, jamiyatimizda bo'layotgan islohotlar yangilanish jarayonlari talablari bilan yaqindan bog'langaligi har tomonlama sezilmoqda. Biroq, ochiq tan olishimiz kerakki, hozirgi zamon talabiga to'liq javob berishga har kim ham qodir emas, chunki haligacha eskicha fikrlab va yangiliklarni hali to'la-to'kis tuchunmaganlar, afsuski, oramizda uchrab turibdi. Bunga avvalo maktab va boshqa o'quv yurtlarining moddiy bazasini juda nochor ahvoldaligi sababdir. Albatta bu keltirilgan birgina misol tarbiyachi, o'qituvchi xodimlarga ta'sir etmay iloji yo'q.

Oxirgi yillarda respublikamiz rahbariyati, shaxsan prezidentimizning olib borayotgan siyosatida ta'lim yo'nalishi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Prezidentimizning so'zlagan nutqida, "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" da ta'lim, ilm, fan-texnika sohalarini rivojlantirish yo'li bilan respublika salohiyatini oshirish, bilim olayotgan yoshlar orasidan iqtidorlilarni ajratish va chet el oliy o'quv yurtlarida, ilmiy tekshirish institutlarda malakalarni oshirish va yurtimizga qaytib, olgan bilimlari bilan respublikadagi islohatlarni amalga oshirishda, iqtisodiyot, fan, aholi turmush darajasini jahonning rivojlangan davlatlari qatoriga yetkazishda faol qatnashishdan iboratligi ta'kidlangan.

Respublikamizda, jumladan, oliy ta'limda ham bir qator islohatlar olib borilmoqda. Masalan, oliy ta'lim yo'nalishi bo'yicha bakalavriyat va mutaxassislik

bo`yicha magistraturaga bo`lindi. Shuningdek, respublikamizda akademik litsey va kasb-hunar kollejlari tashkil topdi hamda ularning o`quv-moddiy bazasi tobora yaxshilanib bormoqda. Buni biz hozirgi payt qurilayotgan va faoliyat ko`rsatayotgan zamonaviy akademik litsey va kasb-hunar kollejlari misolida ko`rishimiz mumkin. Bunda mutaxassislik fanlari bo`yicha mashg`ulotlar maxsus jihozlangan o`quv va laboratoriya xonalarida, ustaxonalarda, o`quv-mashq maydonlarida, korxonalarda o`tkaziladi.



*Kulochilik ishlaridan namunalar*





*Amaliy san'at ishlaridan na'munalalar*

Xalq hunarmandchiligi tanlov fanini o`qitish o`ziga xos xususiyatlariga ega bo`lib, ularni tashkil etish, o`tkazish uchun eng avvalo o`quv materiallarining mazmuni, maqsadi va sharoitlari katta ahamiyat kasb etadi. Har qanday mutaxassislik fanida ma`ruza, amaliy mashg`ulot asosan uch bosqichdan iboratdir:

1. Boshlang`ich ko`rsatmani to`g`ri berish.
2. Ma`lum bir muammoni keltirib, uni to`g`ri yechish yo`llarini yoritish.
3. Natijalarni to`g`ri tahlil etish va xulosa chiqarish.

Yuqorida keltirilgan muammolarni yechish va tuchunarli yetkazish, to`g`ri xulosa chiqarishda xalq hunarmandchiligi tanlov faniga ham tegishlidir. Ushbu fan mutaxassislikka oid fanlardan bo`lib, talabalarni bilim olishiga to`g`ri munosabatda bo`lish yo`lini o`rgatadi. Odatda mutaxassislik fanlaridan amaliy kirish ko`rsatmasini berish quyidagi tartibda olib boriladi, ya`ni, mavzu va uning maqsadi bayon etiladi, shu bilan birga oldin o`tilgan mavzu bilan bog`lab, o`quvchilarning darsga tayyorgarligi aniqlanadi. Darsga oid texnologik chizmalar, asbob-uskunalar va shunga o`xshash narsalar bilan qanday ishlash lozimligini tuchuntiriladi. Mashg`ulotlarni o`quvchilarning mustaqil bajarishlari bosqichida o`qituvchi ularning hatti-harakatlarini doimiy kuzatib borib, kerakli maslahatlarni beradi. So`ngra ish yakunida avval talabalarning yutuqlarini, so`ngra esa kamchiliklarni ko`rsatadi va o`qituvchi bajarilgan ish orqali talabalarni baholaydi. Didaktika nazariyasi pedagogika fanining mustaqil bir qismi bo`lib, unda o`qitish jarayonining umumiy qonuniyatlari ochib beriladi.

Respublikamizda amalga oshirilgan istiqlool tufayli yo`qolib borayotgan milliy hunarmandchilikni qayta tiklash, uni o`sib kelayotgan yosh avlodgi o`rgatish uchun keng imkoniyatlar yaratildi. O`zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan e`lon qilingan "Xalq badiiy hunarmandchiligi va amaliy san`atini yanada rivojlantirishni davlat yo`li bilan qo`llab-quvvatlash chora-tadbirlari to`g`risida"gi Farmonda milliy madaniyatni rivojlantirishda xalq badiiy hunarmandchiligi va amaliy sa`natining ahamiyatini oshirish, qo`lda yuksak badiiy buyumlar yasashning asriy an`analarini qayta tiklash hamda xalq hunarmandchiligini taarqqiy ettirishga davlat tomonidan aniq yordam ko`rsatish belgilab berildi.

Yog`och o`ymakorligi, sandiqchilik, chilangarlik, pichoqchilik, navvoylik, naqqoshlik, turli milliy buyumlar (do`ppi, so`zana, kirpech, joynamoz va h.), kashtalar, choklarni (yo`rma, xamdo`zi, tugin, suv, kabi usullarda) tikish uchun kerakli dastur va o`quv qo`llanmalari tuzib amaliyotga tadbiq etish hozirgi kun talabidir. Talabalarga bilim berishda avvalambor “Hunarmandchilik” so`zining asl ma`nosini izohlab berish lozim. Hunarmandchilik degani har xil mehnat qurollari yordamida xom ashyodan chiroyli buyumlar ishlab chiqaradigan kasblarning umumiy nomini anglatadi.

Xalq hunarmandchiligi kulolchilik, yog`och o`ymakorligi, chilangarlik, sandiqchilik, pichoqchilik, naqqoshlik, tikuvchilik, kashtachilik, zardo`zlik, to`quvchilik, kabi turlardan iborat bo`lib, ularning sir-asrorlari asrlar davomida ota-bobolarimiz, buvi va onalarimiz tomonidan o`rgatilishi natijasida avloddan-avlodga meros bo`lib o`tib kelmoqda. Aytish mumkinki, o`g`il-qizlarimizning jamiyatda o`z o`rinlarini topishlarida, kelgusida ma`lum bir kasb-hunar egalari bo`lib jamiyat manfaati uchun xizmat qilishlarida, milliy qadriyatlarimizni anglab yetishida xalq hunarmandchiligining o`rni beqiyosdir. Yoshlarni kelajak hayotga, oilaviy turmushga tayyorlash - maktab yoshidan boshlanadi. Ular oilada mehmondo`st, oilani tebratadigan, isrofga yo`l qo`ymaydigan, pokiza, pazanda bo`lish bilan birga qo`li gul chevar bichuvchi, tikuvchi, kashtachi, zardo`z, o`g`il bolalar ham biror hunar egasi bo`lib, o`zlari tanlagan kasbi bo`yicha halol non topish yo`lini o`rgansalar ularga hammaning havasi keladi.

#### **Xalq hunarmandchiligi o`qitishining o`ziga xos xususiyatlari.**

Xalq hunarmandchiligi o`qitish o`ziga xos xususiyatlariga ega bo`lib, ularni tashkil etish, o`tkazish uchun eng avvalo o`quv materiallarining mazmuni, maqsadi va sharoitlari katta ahamiyat kasb etadi. Har qanday mutaxassislik fanida ma`ruza, amaliy mashg`ulot asosan uch bosqichdan iboratdir:

1. Boshlang`ich ko`rsatmani to`g`ri berish.
2. Ma`lum bir muammoni keltirib, uni to`g`ri yyechish yo`llarini yoritish.
3. Natijalarni to`g`ri tahlil etish va xulosa chiqarish.

Yo`qorida keltirilgan muammolarni yechish va tuchunarli yetkazish, to`g`ri xulosa chiqarishda xalq hunarmandchiligi tanlov faniga ham tegishlidir. Ushbu fan mutaxassislikkaoid fanlardan bo`lib, talabalarni bilim olishiga to`g`ri munosabatda bo`lish yo`lini o`rgatadi. Odatda mutaxassislik fanlaridan amaliy ko`rish ko`rsatmasini berish quyidagi tartibda olib boriladi, Ya`ni, mavzu va uning maqsadi bayon etiladi, shu bilan birga oldin o`tilgan mavzu bilan bog`lab, o`quvchilarning darsga tayyorgarligi aniqlanadi. Darsga oid texnologik chizmalar, asbob-uskunalar va shunga o`xshash narsalar bilan qanday ishlash lozimligini tushuntiriladi. Mashg`ulotlarni o`quvchilarning mustaqil bajarishlari bosqichida o`qituvchiularning hatti-harakatlarini doimiy kuzatibborib, kerakli maslahatlarni beradi. So`ngra ish yakunida avval talabalarning yutuqlarini, so`ngra esa kamchiliklarni ko`rsatadi va o`qituvchibajarilgan ish orqali talabalarni baholaydi.

### Foydalanilgan adabiyotlar

1. Makkarimov A. G. Xusainova “Xalq hunarmandchiligi va badiiy loyihalash” darslik Fan. 2023 y.
2. Казакбаева, С. И., & Турсунова, Ш. Б. (2019). Повышение образовательных результатов с применением педагогических технологий на уроках физической культуры. In *Актуальные проблемы физической культуры и спорта в современных социально-экономических условиях* (pp. 156-159).
3. Турсунова, Ш., & Сотиволдиева, Г. (2022). ТЕХНОЛОГИК ТАЪЛИМИ ЎҚИТУВЧИНИНГ ТАЪЛИМ ТАРБИЯ СИФАТИНИ ОШИРИШДАГИ КОМПЕТЕНЦИЯСИ. *Journal of new century innovations*, 4(1), 452-455.
4. Турсунова, Ш. Б. (2021). ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА БЎЛАЖАК ТЕХНОЛОГИК ТАЪЛИМИ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ КАСБИЙ КОМПЕТЕНТЛИГИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ. *Academic research in educational sciences*, 2(6), 824-830.
5. Казакбаева, С. И., & Турсунова, Ш. Б. (2019). СПЕЦИФИЧЕСКИЕ ЛИЧНОСТНЫЕ КАЧЕСТВА УЧИТЕЛЯ КАК СОСТАВНАЯ ЧАСТЬ ИМИДЖА ПЕДАГОГА. In *ПРОРЫВНЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КАК ДВИГАТЕЛЬ НАУКИ* (pp. 205-207).